Meri Huws
Comisiynydd y Gymraeg
Welsh Language Commissioner

Comisiynydd y Gymraeg
Welsh Language Commissioner

Leighton Andrews AC
Y Gweinidog Addysg a Sgiliau
Llywodraeth Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

07/09/2012

Annwyl Leighton Andrews,

Safonau a Chynlluniau Iaith Gymraeg: personau darostyngedig

Un o gyfrifoldebau Comisiynydd y Gymraeg, yn rhinwedd **Rhan 2**, 4 (2) (c) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 [y Mesur] yw cadw digonolrwydd ac effeithiolrwydd y gyfraith sy'n ymwneud â'r Gymraeg o dan arolygiaeth.

Pwrpas y llythyr hwn yw dwyn eich sylw at yr angen i gynnal a chynyddu gafael Llywodraeth Cymru dros gyrff cyhoeddus mewn perthynas ag ymrwymiadau iaith statudol.

Ers i'r Mesur dderbyn cydsyniad brenhinol, flwyddyn a hanner yn ôl, mae newidiadau sefydliadol wedi digwydd yn y sector cyhoeddus e.e. gwnaed newidiadau sylfaenol i statws cyfreithiol rhai sefydliadau, diddymwyd a chrëwyd cyrff o'r newydd neu fe newidiwyd ac ehangwyd eu swyddogaethau. Canlyniad newidiadau strwythurol o'r fath yng nghyswllt y Mesur yw fod yr atodlenni wedi dyddio ac nad oes gafael gan Lywodraeth Cymru ar gyrff pwysig drwy gyfrwng y gyfundrefn cynlluniau iaith Gymraeg heb i'r Llywodraeth fynd ati i enwi sefydliadau o dan ddarpariaethau Deddf yr Iaith Gymraeg 1993. Yn y cyfnod interim hyd nes y cyflwynir Safonau mae risg y gall bylchau dechrau amlygu. e.e. rwy'n dwyn eich sylw'n arbennig at y corff adnoddau naturiol i Gymru yr arfaethir ei sefydlu yn Ebrill 2013.

Awgrymaf ei bod yn amserol ystyried ym mha ffordd y dylid gweithredu er mwyn gallu cynnal ymrwymiadau iaith statudol yn y sector cyhoeddus dros y flwyddyn a hanner nesaf. Rwy'n cynnig y dylid ystyried dau gam sylfaenol, sydd fel a ganlyn:-

Comisiynydd y Gymraeg
Siambrau'r Farchnad
5–7 Heol Eglwys Fair
Caerdydd CF10 1AT

0845 6033 221
post@comisiynyddygymraeg.org
Croesewir gohebiaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg

comisiynyddygymraeg.org

Welsh Language Commissioner
Market Chambers
5–7 St Mary Street
Cardiff CF10 1AT

0845 6033 221
post@welshlanguagecommissioner.org
Correspondence welcomed in Welsh and English

welshlanguagecommissioner.org

Comisiynydd y Gymraeg
Welsh Language Commissioner

- Diweddaru atodlenni'r Mesur fel eu bod yn adlewyrchiad cyfredol o'r holl awdurdodau cyhoeddus sy'n gwasanaethu siaradwyr Cymraeg yng Nghymru;
- Mewn achosion lle ymddengys y gallasai amserlen y newidiadau sefydliadol ochr yn ochr gydag amserlen cyflwyno Safonau arwain at greu bwlch, lle na byddai rhai endidau yn ddarostyngedig i unrhyw ofynion iaith statudol, y dylid enwi'r sefydliadau hynny o dan adran 6(i)(o). Deddf yr Iaith Gymraeg 1993.

Cynhwysir wrth y llythyr hwn restr o'r amgylchiadau newydd mae fy swyddogion yn ymwybodol ohonynt ynghyd â chynigion gweithredu cysylltiedig. Buaswn yn ddiolchgar o dderbyn eich ymateb i'r hyn gaiff ei argymell.

Yr eiddoch yn gywir/Yours sincerely,

Meri Huws,
Comisiynydd y Gymraeg

cc. Emyr Roberts, Llywodraeth Cymru

Personau y mae angen eu henwi ym Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 neu yn Adran 6(1)(o) Deddf yr Iaith Gymraeg 1993

Enw'r person	Angen ei enwi yn y Mesur (atodlen 6)	Pa gategori Atodlen 5?	Angen ei enwi yn y Mesur (atodlen 8)	Pa gategori Atodlen 7?	Angen ei enwi yn y Ddeddf (6(1)(o))	Sylwadau
Heddlu Gogledd Cymru	√	(1)			√	Nid yw statws yr Heddluoedd yn glir ac felly cawsant eu cynnwys
Heddlu Gwent	√	(1)			√	
Heddlu Dyfed Powys	√	(1)			√	
Heddlu De Cymru	√	(1)			√	
Comisiynwyr Heddlu Cymru	√	(1)			√	
Awdurdod Heddlu Niwclear Sifil	√	(1)				Cafodd yr Awdurdod ei greu o dan Ddeddf Ynni 2004 fel Corff Cyhoeddus An-Adrannol gweithredol. Rhestrir 'Awdurdodau'r Heddlu' yn Atodlen 6 y Mesur. Nid yw'n eglur a yw'r corff hwn yn y categori hwnnw.
Biwro Cofnodion Troseddol	√	(2)				Asiantaeth Weithredol o'r Swyddfa Gartref a sefydlwyd dan 'The Police Act 1997'. Gellir dadlau bod y corff hwn eisoes wedi ei gynnwys yn Atodlen 6 ('Personau sy'n arfer ar ran y goron.....') ac felly nad oes angen ei enwi.
Yr Awdurdod Diogelu Annibynnol	√	(2)				Corff cyhoeddus anadrannol a sefydlwyd dan y 'Safeguarding Vulnerable Groups Act 2006' .

The Disclosure and Barring Service	√	(2)	Corff newydd yn uno'r Swyddfa Cofnodion Troseddol a'r Awdurdod Diogelu Annibynnol, dan y Protection of freedoms Act 2012. Yn weithredol erbyn Rhagfyr 2012. 'Body Corporate' na fydd yn asiant y Goron felly gellir ei enwi.
Yr Asiantaeth Troseddau Cenedlaethol	√	(2)	Sefydlir eleni dan y Bil Trosedd a Llysoedd. Gweithredir swyddogaethau'r corff ar ran y Goron. Gellir dadlau bod y corff hwn eisoes wedi ei gynnwys yn Atodlen 6 ('Personau sy'n arfer ar ran y goron.....') ac felly nad oes angen ei enwi
Yr Ombwdsmon Cyfraith	√	(2)	Sefydlwyd dan y 'Legal Services Act 2007'. Wedi gweithredu cynllun iaith yn wirfoddol ers
Yr Awdurdod Rheoleiddio Cyfreithwyr	√	(6)	Yn gweithredu swyddogaethau rheoleiddio ar ran Cymdeithas y
Cymorth i Ddioddefwyr	√	(5)	Elusen yn derbyn arian cyhoeddus gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder (£10m p.a.). Wedi gweithredu cynllun iaith yn
Y Gwasanaeth Cynghori Ariannol	√	(4)	Gosodir swyddogaethau i ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd ar y corff hwn yn y 'Financial Services Act 2010'

Swyddfa'r Gwarcheidwad Cyhoeddus	√	(4)		Penodiad cyhoeddus gan yr Arglwydd Ganghellor yw'r Gwarcheidwad Cyhoeddus. Caniateir hynny gan y 'Mental Capacity Act 2005'
Y Bwrdd Parôl	√	(2)		Corff cyhoeddus anadrannol a sefydlwyd dan y 'Criminal Justice Act 1967' .
NEST (National Employment Savings Trust)	√	(4)		Ymddiriedolaeth sy'n gweithredu swyddogaethau dan y 'Pensions Act 2007'
Y Comisiwn Adolygu Achosion Troseddol	√	(2)		Corff cyhoeddus annibynnol a sefydlwyd dan y 'Criminal Appeal Act 1995'
Yr Ombwdsmon Gwasanaethau Ariannol	√	(4)		Corff sy'n gweithredu swyddogaethau dan y 'Financial Services and Markets Act 2000 '
Canal and River Trust	√	(5)	√	Elusen newydd yn cael ei sefydlu ym Mehefin 2012 i gymryd drosodd gwaith Dyfrffyrdd Prydain/ British Waterways. Roedd Dyfrffyrdd Prydain wedi eu hewni o dan Deddf Iaith Gymraeg 1993 at yn Atodlen 6 y Mesur. Caiff y corff newydd hwn grant blynyddol gan DEFRA dros y 15 mlynedd nesaf.
Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Labordai Meddygol	√	(2)		Asiantaeth Weithredol sy'n gweithredu ar ran Defra, Llywodraeth Cymru a Llywodraeth yr Alban. Gellir dadlau bod y corff hwn eisoes

Asiantaeth Taliadau Gwledig	√	(2)		Asiantaeth Weithredol o Defra. Gellir dadlau bod y corff hwn eisoes wedi ei gynnwys yn Atodlen 6 ('Personau sy'n arfer
Ofwat	√	(6)		Adran Llywodraeth Heb-Weinidog sy'n gweithredu swyddogaethau dan y Ddeddf
Ofgem	√	(6)		Yn gweithredu o dan arweiniad a threfn lywodraethol y 'Gas and Electricity Markets Authority'. Pwerau a dyletswyddau'r Awdurdod yn dod o dan y Ddeddf Nwy 1986, y Ddeddf Trydan 1989, y Ddeddf
Asiantaeth y Swyddfa Brisio	√	(2)		Asiantaeth Weithredol o Cyllid a Thollau EM. Gellir dadlau bod y corff hwn eisoes wedi ei gynnwys yn Atodlen 6
Arolygiaeth Prawf Ei Mawrhydi	√	(6)		Arolygiaeth annibynnol sy'n cael ei ariannu gan Y Weinyddiaeth Gyfiawnder
Gwasanaeth Rheoli Troseddwyr Cenedlaethol	√	(2)		Asiantaeth Weithredol o'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ers 2008
Bwrdd Gwasanaethau Cyfreithiol	√	(6)		Corff annibynnol a gafodd ei greu gan y Ddeddf Gwasanaethau Cyfreithiol 2007

Financial Conduct Authority	✓	(2)	Mae Mesur Gwasanaethau Ariannol ar ei ffordd trwy San Steffan ar hyn o bryd. Pan fydd y Mesur yn dod i rym fel Deddf bydd y corff hwn yn cael ei sefydlu i gymryd drosto rol gwarchod defnyddwyr yr Awdurdod Gwasanaethau Ariannol. Bydd e hefyd yn rheoleiddo cwmniau ariannol a darparu gwybodaeth i ddefnyddwyr amdanynt. Nid yw'n gorff y Goron.
The Police ICT Company Ltd	✓	(5)	Cwmni fydd yn cymryd ymlaen rol TG yr Asiantaeth Genedlaethol Gwella Plismona ar ôl i'r corff hwnna gael ei ddisodli ym mis Rhagfyr 2012. http://www.homeoffice.gov.uk/police/police-it/ http://www.homeoffice.gov.uk/police/police-it/
Bwrdd Cynghorau Iechyd Cymuned Cymru	✓	-1	Sefydlwyd gan Reoliadau yn 2004 i gynghori a monitro CIC Cymru. (Enwir fel awdurdod cyhoeddus yn Neddf Cydraddoldebu 2010). Y prif weithredwr Carol Lamyman-Davies yn awyddus i gydsynio i hyn.

Cyngor Fferyllol Cyffredinol	✓	2		Sefydlwyd o dan Pharmacy Order 2010 i ymgymryd â rôl rheoleiddio'r proffesiwn wrth yn sgil rhaniad yn swyddogaethau'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol
Athrofa Prifysgol Cymru				Wedi newid enw i Prifysgol Fetropolitan Caerdydd
Prifysgol Cymru /Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant/ Prifysgol Fetropolitan	✓			Yn y broses o uno
Prifysgol Fetropolitan Abertawe	✓			Nid yw'n ymddangos ar yr atodlen - yn y broses o uno gyda Prifysgol Cymru /Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant
Corff Adnoddau Naturiol	✓	2	✓	Pan y'i sefydlir fe fydd angen ei ychwanegu i atodlen
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus	✓	2 neu 6		

Materion pellach

Byrddau Iechyd ac Ymddiriedolaethau'r GIG	Yn Atodlen 8 yng ngholofn y person/categori nodir "Personau neilltuedig sy'n darparu gwasanaethau i'r cyhoedd o dan gytundeb neu'n unol â threfniadau a wnaed gyda....." Enwir cynghorau sir ond nid enwir Byrddau ac Ymddiriedolaethau Iechyd. A yw'n briodol cynnwys Byrddau ac Ymddiriedolaethau'r GIG yn y golofn hon hefyd?
Estyn	Nid ydy Estyn wedi ei enwi yn yr atodlen
Prifysgol Morgannwg	Mae'r Brifysgol wedi ei enwi yn Atodlen 6 ond mae Grŵp Morgannwg bellach yn cynnwys y Brifysgol, Coleg Brenhinol Cerdd a Drama Cymru a Coleg Merthyr
Gwasanaeth Mynediad i Brifysgolion a Cholegau (UCAS)	Yn Atodlen 7 nodwyd yng ngholofn y person/categori "Personau neilltuedig sy'n darparu i'r cyhoedd wasanaethau sy'n annog, yn galluogi neu'n cynorthwyo cymryd rhan mewn addysg, hyfforddiant neu gyfarwyddyd gyrfaoedd.." A yw'n briodol felly i enwi UCAS?

CBAC a byrddau arholi		A dylid enwi'r CBAC a byrddau arholi eraill dan Atodlen 7?
Cynghrair y Cynghorau Sgiliau Sector		Mae'r Cynghorau wedi ei enwi fel grŵp ond nid ydy'r gyngrhair wedi ei enwi.
Gyrfa Cymru		Mae angen adlewyrchu'r newid sydd wedi digwydd i'w statws.
Pob Coleg AB yng Nghymru Coleg Morgannwg Coleg Ystrad Mynach Coleg Caerdydd a'r Fro Coleg Gwent Coleg Catholig Dewi Sant Coleg Pen-y-bont Coleg Sir Gâr Coleg Gwyr Abertawe Coleg Castell-Nedd Port Talbot Grŵp Llandrillo Menai Coleg Llysfasi Coleg Glannau Dyfrdwy a Garddwriaethol Coleg Powys Coleg Ial Coleg Ceredigion Coleg Sir Benfro Coleg YMCA Coleg Harlech a Choleg Addysg y Gweithwyr	✓	Nid oes un Coleg AB wedi ei henwi yn Atodlen 6